

5. Пільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина / Ю.З. Пільбух. – К., 1993. – 124.
6. Талызина Н.Ф. Формирование познавательной деятельности младших школьников / Н.Ф. Талызина. – М.: Просвещение, 1999. – 175 с
7. Черемушкина Л.В. Развитие памяти детей. – Ярославль, 1997. – 192 с.

УДК 378.015.31

О. С.Крамаренко

Взаємозв'язок креативності та успішності навчання у юнацькому віці

Анотація. В статті наведено результати емпіричного дослідження взаємозв'язку креативності та успішності навчання студентів у вищому навчальному закладі, яке дозволило прослідкувати залежність рівня успішності навчання студентів від характеру їх креативності. Встановлено, що зв'язок двох феноменів (творчого та інтелектуального) є прямим, проте слабким: рівень розвитку креативності особистості юнацького віку має опосередкований вплив на рівень його навчальних досягнень.

Ключові слова: креативність, рівень розвитку креативності особистості, успішність навчання, рівень навчальних досягнень.

Крамаренко О.С. Взаимосвязь креативности и успешности обучения в юношеском возрасте.

Аннотация. В статье приведены результаты эмпирического исследования взаимосвязи креативности и успешности обучения студентов в высшем учебном заведении, которое позволило проследить зависимость уровня успешности обучения студентов от характера их креативности. Установлено, что взаимосвязь двух феноменов (творческого и интеллектуального) – прямая, однако слабая: уровень развития креативности личности юношеского возраста имеет посредственное влияние на уровень его учебных достижений.

Ключевые слова: креативность, уровень развития креативности личности, успешность обучения, уровень учебных достижений.

Kramarenko O. S. The relationship of creativity and success of training in adolescence.

Abstract. The article presents the results of empirical research on the relationship of creativity and success of students in higher education, which is possible to trace the dependence of the level of success of students learning the nature of their creativity. It was found that the relationship between the two phenomena (creative and intellectual) - straight, but weak: the level of development of creativity of adolescents person has direct impact on the level of educational achievements.

Key words: creativity, personal level of creativity, success training, the level of educational achievements.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство, яке переступило поріг

третього тисячоліття, констатує ствердження ідей самоцінності особистості, функціональної значимості та актуалізації інтелектуального потенціалу, і зокрема – креативності кожної конкретної особистості [4, с. 31]. Щоб вирішити проблеми, характерні для сьогодення, суспільству необхідні активні, творчо мислячі суб'єкти діяльності. Здатність молоді до неочікуваного погляду на усталену природу речей, розкутість та сприйнятливість до нестандартних підходів щодо вирішення проблем – величезний капітал суспільства. В умовах, коли кожна людина повинна бути конкурентоспроможною, починаючи з навчання і закінчуючи ринком праці, тільки творчий підхід до будь-якої справи допоможе людині зайняти гідне місце у житті.

У контексті педагогічної психології проблема креативності часто співвідноситься із успішністю навчання. Разом з тим, проблемне поле взаємопов'язаності креативності та успішності навчання студентства залишається відкритим для наукової дискусії. Можливі виміри впливу та зв'язки даних понять широко обговорюються у науковій літературі, проте про остаточні висновки щодо означеного питання говорити зарано.

Аналіз досліджень із даної проблеми. Сфера креативності досить складна для досліджень і викликає значні труднощі в інтерпретації, тому що емпіричне поле фактів, які стосуються даної проблематики, надзвичайно широке [4, с. 31–36]. Навколо вивчення проблеми креативності об'єдналися дослідники, які володіють різноманітними знаннями, методами та уявленнями про це питання та такі, що пропонують різноманітні шляхи вирішення даної проблеми. Більшість робіт, присвячена цій проблемі, пов'язані з іменами зарубіжних психологів (Т. Амабайль, Ф. Баррон, Дж. Гілфорд, Е. П. Торранс, К. Роджерс, Р. Стернберг та ін.). У вітчизняній та російській психології поняття «креативність» переважно розглядається як синонім слова «творчість». Особливий вклад в дослідження цього напрямку внесли фундаментальні праці Д.Б.Богоявленської, Я.О.Пономарьова, О.М.Матюшкіна, а також роботи таких дослідників, як В.М.Дружинін, В.М.Козленко, В.С.Юркевич, О.Л.Яковлева та інші. Розвитком питання успішності навчання займалися такі вчені як Б.Г.Ананьєв, Л.І.Божович, С.Л.Рубінштейн, К.Левін та багато інших. У словниках подаються різноманітні трактування цього поняття. Наприклад, в великому тлумачному психологічному словнику під редакцією Артура Ребера подається таке визначення: «Креативність – розумові процеси, котрі ведуть до рішень, ідей, осмислення, створення художніх форм, теорій або інших продуктів, котрі є унікальними і новими» [2, с. 222].

Інтелектуально розвинені діти здобувають хорошу освіту, стають науковцями, порівняно багато заробляють, досягають високого соціального статусу, успішно адаптуються в суспільстві. Однак високий (і навіть надвисокий) рівень інтелекту не гарантує творчих досягнень [5]. Відсутність однозначного зв'язку між інтелектом і креативністю стала основою особистісно-мотиваційного і психометричного підходів у дослідженні зв'язків креативності та інтелекту.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження стало теоретичне вивчення та прикладне дослідження особливостей прояву креативності особистості юнацького віку (студента) у площині аналізу впливу рівня розвитку

креативності на успішність навчання студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток спеціальних здібностей юнаків та юнок тісно пов'язаний з формуванням інших якостей їх особистості, від яких залежить результативність діяльності, в ході якої він відбувається. До них належать такі якості, як зацікавленість певною діяльністю, витримка, організованість, наполегливість у роботі, відповідальність та, зокрема, креативність [1, с. 626].

На підставі виокремлених теоретичних даних нами було сплановане і виконане емпіричне дослідження. Базою дослідження був обраний географічний факультет Криворізького державного педагогічного університету (КДПУ). Вибірку склали 40 студентів I-III курсів географічного факультету віком 18–21 рік. Психодіагностичним інструментарієм визначення рівня креативності нами були обрані модифікації тестів Дж.-П. Гілфорда та Е. П. Торранса, запропоновані дослідницею Туник О. Є. [3, с. 54]. Показники креативності ми визначали за субшкалами побіжності, гнучкості та оригінальності.

В ході дослідження нами було встановлено, що рівно половину вибірки (50 %, 20 осіб) становлять ті студенти, що мають середній рівень креативності (100–200 балів); вагому частину вибірки (37,5 %, 15 осіб) становлять студенти, котрі належать до групи респондентів із низьким рівнем креативності (< 100 балів); та лише 12,5 % (5 осіб) вибірки становлять респонденти із проявом креативності на високому рівні (> 200 балів). Обробка даних дозволила з'ясувати кількісну характеристику вибірки щодо виявленого рівня показників креативності: побіжності (рос. «беглость»), гнучкості та оригінальності. Нами було з'ясовано, що відповідно до рівня виявлення різних факторів креативності переважають такі групи студентів:

- 1) за фактором *побіжності* (рос. «беглость»): 87,5 % – студенти із низьким рівнем побіжності; 10 % – із середнім рівнем побіжності; 2,5 % – студенти із високим рівнем побіжності (рос. «беглость»).

Такі дані дають підставу для висновку, що респонденти даної вибірки в переважній більшості не схильні до варіативності творчих рішень та мають обмежений потенціал можливості знаходити якомога більше шляхів вирішення поставлених задач; для студентів складає неабияку важкість процес знаходження можливого варіанту рішення існуючих творчих проблем.

- 2) за фактором *гнучкості*: 67,5 % – студенти із середнім рівнем гнучкості креативності; 22,5 % – із високим рівнем; 10 % – із низьким рівнем гнучкості.

Такі показники рівня виявлення гнучкості творчого мислення говорять про те, що студенти вибірки мають можливість швидко переключатися від однієї направленості вирішення задачі до іншої; студенти виявляють схильність до гнучкого творчого мислення, яке дозволяє знаходити різнобічні варіанти вирішення нагальних задач.

- 3) за фактором *оригінальності*: по 45% відповідно складають студенти із показником оригінальності креативності на низькому та середньому рівнях; 10 % – студенти із низьким рівнем оригінальності.

Середній показник розвитку рівня оригінальності студентів свідчить, що студенти мають можливість своєчасно, нестандартно та продуктивно вирішувати поставлені перед ними задачі; оригінальність мислення дуже важлива у процесі навчання та майбутнього викладання нині студентів педагогічного ВНЗ.

Для дослідження рівня успішності було оброблено особисті дані (індивідуальні навчальні картки) студентів, в яких наведено бали, що отримав студент за іспити під час останньої (зимової) сесії. В подальшому було розраховано середній бал успішності студента за допомогою математичного методу середнього числа. Дослідження рівня успішності навчання студентів показало, що переважна більшість респондентів, а саме 55% (22 особи із 40) мають задовільний рівень успішності (найнижчий серед виокремлених); добрий рівень навчальних досягнень мають 35 % студентів (14 осіб); відмінний же рівень успішності притаманний лише 10 % респондентів (4 особи).

Співставлення даних щодо виявлених рівнів креативності та успішності навчання респондентів дозволило виокремити базові групи респондентів (див. табл.1.)

Таблиця 1.

Розподіл респондентів за групами по рівню креативності та успішності

Рівень успішності навчання	Кількість респондентів
Високий рівень креативності	
Відмінний	2,5 % (1 особа)
Добрий	7,5 % (3 особи)
Задовільний	2,5 % (1 особа)
Середній рівень креативності	
Відмінний	7,5 % (3 особи)
Добрий	15 % (6 осіб)
Задовільний	27,5 % (11 осіб)
Низький рівень креативності	
Відмінний	0
Добрий	12,5 % (5 осіб)
Задовільний	25 % (10 осіб)

Висновки і перспективи подальших розвідок. Співставлення показників рівня креативності та успішності студентів показав, що неможливо виявити чіткої залежності двох досліджуваних показників. Загалом, простежується тенденція до прямої залежності показників креативності та успішності: високий рівень креативності відповідає доброму та відмінному рівням успішності. Проте, максимальні показники креативності досліджуваних (696,8) відповідають задовільному рівню їх навчальних досягнень (3,25). Мінімальні показники досліджуваних (40,4) відповідають тому ж задовільному рівню навчальних досягнень студента (3,25). А отже, зв'язок показників креативності та успішності наявний, проте досить слабкий та мінливий. Таке явище можна пояснити тим, що студенти із задовільним рівнем успішності є загалом пасивними та

незацікавленими особами, тому виявляються пасивними у відношенні феномену креативності. Натомість високі досягнення студентів є цілком виправданими та пов'язаними із відповідно високим та середнім рівнями креативності, що можна пояснити активною життєвою позицією, зацікавленістю у пізнанні оточуючого світу та відповідними творчими проявами у всіх сферах життя.

Подальший кореляційний аналіз отриманих результатів за рівнем креативності та успішності студентів показав, що коефіцієнт кореляції складає 0,069, чого не вистачає для повного підтвердження гіпотези, щодо прямого впливу розвитку творчих здібностей індивіда на успішність його навчальної діяльності. Зв'язок двох факторів (творчого та інтелектуального) є прямим, проте слабким. Із повною впевненістю ми можемо стверджувати, що рівень розвитку креативності особистості юнацького віку має опосередкований вплив на рівень навчальних досягнень студентства. Тому питання зв'язку креативності та успішності навчання особистості залишається у відкритому проблемному полі вивчення.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Виховання особистості. – Київ : Либідь, 2008. – 848 с.
2. Большой толковый психологический словарь; под ред. А. Ребера. – Москва : Вече-Аст, 2000 – 591с.
3. Туник Е. Е. Психодиагностика творческого мышления. Креативные тесты. – Санкт-Петербург : Дидактика Плюс, 2002 – 172 с.
4. Токарева Н. М. Комунікативне програмування креативних моделей поведінки особистості // Психологічна детермінація креативної поведінки : монографія / авт. колектив : С. Ф. Устименко, Н. М. Токарева, А. І. Воронін [та ін.]; за ред. Токаревої Н. М. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – С. 31–55.
5. Токарева Н. М. Комунікативне моделювання креативних сценаріїв самопрезентації підлітками // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2013. – № 10 (17) – С. 36-41.

УДК: 159.922.7

Кріпак В.В., Прахова С.А.

Особливості профілів фрустраційного реагування сучасних підлітків

Анотація. Визначено особливості фрустраційних реакцій учнів підліткового віку. Розкрито основні параметри типів і напрямків фрустраційного реагування школярів середньої та старшої ланки. Здійснено системний аналіз тенденцій та паттернів фрустраційних реакцій учнів з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

Ключові слова: фрустраційні реакції, паттерни, підлітки, вікові особливості.